

**Κώστας Κουνάλης. “Οπτικά στιγμιότυπα”, νόηση και αίσθημα.
Σκέψεις για την έκθεση ζωγραφικής “Ο αναθρών ά όπωπε”**

Ο τίτλος της νέας ατομικής έκθεσης, αναδρομικού χαρακτήρα, του Κώστα Κουνάλη είναι ενδεικτικός της θέλησης του δημιουργού να συσχετίσει τον ορισμό της λέξης άνθρωπος με τις αναζητήσεις της ζωγραφικής. Η φράση “Ο αναθρών ά όπωπε¹” αποδίδεται στον Σωκράτη και είναι καταγεγραμμένη στον Πλατωνικό διάλογο “Κρατύλος”. Σύμφωνα με τον Σωκράτη, “άνθρωπος είναι εκείνος που παρατηρεί και αναλογίζεται τα ορώμενα”. Αντίστοιχα η ζωγραφική, και εν προκειμένω τα “οπτικά στιγμιότυπα” του Κ. Κουνάλη παράγονται από τις εμπειρίες των αισθήσεων και το συλλογισμό, συνδυάζοντας το “οπτικό” με το “διανοητικό”, τη νόηση με το αίσθημα και το συναίσθημα.

Η έκθεση αρθρώνεται σε τρεις ενότητες. Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει συνθέσεις που αποτυπώνουν διαφορετικούς σταθμούς στην εξέλιξη της ζωής του ανθρώπου, από τη στιγμή της σύλληψης, την εμβρυακή κατάσταση, την παιδική ηλικία, μέχρι και την ενήλικη ζωή. Ζωγραφικές εικόνες υπερηχογραφημάτων² αιχμαλωτίζουν την κίνηση και περιγράφουν το θαύμα της ζωής ως έκρηξη ενέργειας. Η ενότητα περιλαμβάνει επίσης πορτρέτα, φιλοτεχνημένα είτε σε κλασικό είτε σε εξπρεσιονιστικό ύφος³. Ο Κουνάλης καταφέρνει να προσδώσει ιδιαίτερη ζωντάνια στην ανθρώπινη μορφή, με έμφαση στο βλέμμα⁴. Χτίζει τον όγκο και αποδίδει τις υφές χάρη στο φως και στην υλικότητα του χρώματος⁵. Η εκφραστική δύναμη των πορτρέτων αποκαλύπτει μια τάση επαναφοράς παραδοσιακών αξιών στη ζωγραφική, όπως η κυριαρχία της συγκίνησης, η επιστροφή στον άνθρωπο, στα ψυχικά του βιώματα και στις υποσυνείδητες δυνάμεις.

Στη δεύτερη ενότητα εντάσσονται συνθέσεις με ανθρώπινες μορφές διάφορων ηλικιών που αποδίδονται σαν στιγμιότυπα από φωτογραφικό φακό, σε κίνηση. Η κίνηση τους σηματοδοτεί την “πορεία” μιας υπαρξιακής δοκιμασίας⁶. Βασικά εννοιολογικά στοιχεία αυτής της ενότητας είναι η μετακίνηση και η ανάταση. Άλλωστε η ίδια η ζωή γίνεται αντιληπτή ως διηλεκτική κίνηση και αέναη πορεία προς έναν προορισμό. Οι φιγούρες του Κουνάλη βρίσκονται στο μεταίχμιο μεταξύ αναπαράστασης και παραστατικής εικασίας. Τα πρόσωπα αποδίδονται σχεδόν πάντα σχηματοποιημένα και αφαιρετικά, ενώ τα σώματα με περισσότερες λεπτομέρειες, ρεαλισμό και καθαρές φόρμες.

Ενίοτε, ο ζωγράφος αψηφά τους κανόνες της προοπτικής. Τοποθετεί τις μορφές του σε έναν υποκειμενικό χώρο που προκύπτει από τη βίαιη και ακανόνιστη απόδοση των επιπέδων του φόντου⁷ ή την έκρηξη των χρωματικών αντιθέσεων. Το χρώμα με τις εκκωφαντικές του αντιθέσεις αποτελεί βασικό μορφοπλαστικό μέσο του Κουνάλη. Ο παροξυσμός των καθαρών αντιρρεαλιστικών χρωμάτων γίνεται αντιληπτός ως ηχητική αρμονία ή διαφωνία που αισθητοποιεί έντονες ψυχικές διακυμάνσεις και διεργασίες. Το θέμα διηθείται διαμέσου των υποσυνείδητων διαδρομών του θυμικού.

Ο Κουνάλης χρησιμοποιεί ποικιλία υλικών. Λάδια, μελάνια και ακουαρέλες υπηρετούν μια βαθιά εξπρεσιονιστική αντίληψη για τη ζωγραφική. Μακριά από κάθε διακοσμητική πρόθεση, τα έργα της σειράς που ξεφεύγουν από τη ζωγραφική του

καβαλέτου και ενσωματώνουν την τεχνική του σταξίματος⁸ (dripping) αναδεικνύουν έναν πολύπλοκο εσωτερικό κόσμο. Στην περίπτωση αυτή, το χρώμα ρέει και μέσα από τις αραιώσεις και τις πυκνώσεις του αποτυπώνει το στοιχείο της ρευστότητας αλλά και της ενέργειας. Η ασφυκτική, αγωνιώδης περιπλοκή ενέργειας, η έκρηξη αισθημάτων και χρωμάτων, η έμφαση στην υλικότητα του χρώματος και στην ορμή της χειρονομίας είναι στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη ζωγραφική του Κουνάλη και που συναντάμε γενικότερα στο εξπρεσιονιστικό ιδίωμα⁹.

Στην Τρίτη ενότητα με θέμα “ο αναθρών ά όπωπε”, ο Κουνάλης αποδίδει τη μορφή του “*Σκεπτόμενου*” του Auguste Rodin, με συμβολιστική διάσταση¹⁰ ή με εξπρεσιονιστικό στυλ¹¹ που υπηρετεί την εσωστρέφεια, τη στροφή προς το εσωτερικό της ύπαρξης. Το σχέδιο διατηρεί στοιχεία περιγραφής, στο πλαίσιο μιας υποκειμενικής ζωγραφικής που κινείται μεταξύ ρεαλισμού και αφαίρεσης. Το πορτρέτο του “*Σκεπτόμενου*” ενισχύεται περαιτέρω με τη δύναμη του καθαρού, προκλητικού κόκκινου χρώματος.

Συνοψίζοντας, στην ανθρωποκεντρική ζωγραφική του Κώστα Κουνάλη πρωταγωνιστής παραμένει ο Άνθρωπος που αντιμετωπίζεται ως φορέας και πεδίο ενέργειας. Ο δρόμος για την καλλιτεχνική έκφραση ακολουθεί τα στάδια όραση - αντίληψη - νόηση - μορφοποίηση που περνά μέσα από τη διήθηση στο θυμικό και τη συναισθηματική φόρτιση του περιεχομένου. Τα “οπτικά στιγμιότυπα” αφενός καταγράφουν στοιχεία της συνείδησης και του υποσυνείδητου¹², αφετέρου καθιστούν το θεατή κοινωνό έντονων συναισθημάτων. Στις συνθέσεις του διευρύνονται τα όρια της παραστατικής απεικόνισης, χάρη στην εσωτερικότητα των διατυπώσεων, στην ένταση, την υλικότητα αλλά και την ρευστότητα του χρώματος. Για τις εικαστικές αναζητήσεις του Κουνάλη και την επικοινωνία της τέχνης του με το κοινό, αρμόδιος για να αποφανθεί είναι κυρίως ο θεατής που καλείται να “αισθανθεί” και να αναγνώσει τα έργα και τις ιδιαίτερες πτυχές τους, σύμφωνα με την προσωπική του αισθητική κρίση και οπτική.

Χανιά, 16-08-2020

Δρ. Αλεξάνδρα Κουρουτάκη

Ιστορικός τέχνης. Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π.)

Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνείο Κρήτης

Παραπομπές σε εργογραφία του Κ. Κουνάλη και βιβλιογραφικές αναφορές

¹Βλ. Πλάτωνος, *Κρατύλος (Περί όνομάτων όρθότητος)*, μτφρ. Ηλίας Λάγιος, εκδ. Δαίδαλος - Ι. Ζαχαρόπουλος, 399C, σ. 69. (Ψηφιακή μορφή). Ο Γ. Μπαμπινιώτης αποδίδει την ετυμολογία της λέξης άνθρωπος στη σύνδεση των λέξεων ανήρ-άνδρας και πρόσωπο. Βλ. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, εκδ. Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα: 1998, σ.194.

²Βλ. Κ. Κουνάλης, *έμβρυο*, ελαιογραφία

³Βλ. Κ. Κουνάλης, *αυτοπροσωπογραφία*, ελαιογραφία

⁴ Βλ. Κ. Κουνάλης, *Λίνα*, προσωπογραφία, ελαιογραφία, 2014

⁵Βλ. Κ. Κουνάλης, *Ειρήνη*, προσωπογραφία, ακρυλικά σε χαρτί, και *Μάνα*, *προσωπογραφία* της Δώρας Κωστοπούλου, ελαιογραφία, 2007

⁶Βλ. Κ. Κουνάλης, *Πορεία*, ελαιογραφία, 2008

⁷Βλ. Κ. Κουνάλης, *Μνήμες Μάιου*, ελαιογραφία, 2010

⁸Βλ. Κ. Κουνάλης, *Ενέργεια*, ελαιογραφία

⁹Βλ. Παπανικολάου Μ., *Η Ελληνική Τέχνη του 20 ου αιώνα. Ζωγραφική – Γλυπτική*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 2006, σ. 104

¹⁰Βλ. Κ. Κουνάλης, *Ο Σκεπτόμενος*, ελαιογραφία. Βλ. επίσης François-Auguste-René Rodin, *Le Penseur (Ο σκεπτόμενος)*, 1882, Παρίσι, Μουσείο Ροντέν.

¹¹Για το εξπρεσιονιστικό στυλ, βλ. Κωτίδης Α. *Μοντερνισμός και παράδοση στην ελληνική τέχνη του μεσοπολέμου*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 276

¹²Βλ.Κ. Κουνάλης, *Μινώταυρος*, λάδια σε καμβά, 2008